

5-6 / 2012.

KOLO

ČASOPIS MATICE HRVATSKE ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST I KULTURU

TEMA BROJA:
Položaj hrvatskoga jezika
– jučer, danas, sutra

mh

matica**hrvatska**

Suradnici u ovom svesku Kola:

Književna scena

Pavao Pavličić, Igor Zidić, Davor Šalat, Darija Žilić,
Julijana Matanović

Novi prijevod

Marguerite Eymery (Rachilde): *Pantera*
Ana Kapraljević: *Vatra naroda ili priča o slobodi*

Tema broja:

Položaj hrvatskoga jezika - jučer, danas, sutra
Ernest Fišer, Mislav Ježić, August Kovačec,
Radoslav Katičić, Leopold Auburger, Artur Bagdasarov,
Mario Grčević, Ranko Matasović, Tihomil Maštrović,
Andrea Sapunar Knežević, Marijana Togonal

Ogledi

Vinko Brešić: *Rani radovi Nikole Miličevića*
Cvjetko Milanja: *Estetičko polje Gulinove poezije*

Glazba

Zdenka Weber: *Festival barokne glazbe u znaku Bečkih dječaka*
(42. Varaždinske barokne večeri)

Kritika

Davor Šalat, Andrea Sapunar Knežević, Darija Žilić,
Anastazija Komljenović, Hrvojka Mihanović Salopek,
Vitomir Belaj, Đuro Blažeka, Adnan Kamenjašević

ISSN 1331-0992

Cijena 50,00 kn

KOLO

Časopis Matice hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu
Godište XXII, br. 5-6, Zagreb 2012.

Nakladnik

MATICA HRVATSKA

Za nakladnika

Igor Zidić

Glavni urednik

Ernest Fišer

Uređuju

Ernest Fišer, Zvonko Kovač, Joža Skok

Urednik elektroničkog izdanja

Josip Brleković

Tajnica uredništva

Dorotea Milas

Likovno-grafička oprema

Željko Podoreški

Priprema

Odjel tehničke pripreme Matice hrvatske

Tisak i uvez

Denona d.o.o., Zagreb

Uredništvo i tajništvo: Zagreb, Ulica Matice hrvatske 2 – Strossmayerov trg 4 /
Telefon: (01) 48-19-195, telefaks: (01) 48-19-319 / www.matica.hr/kolo / e-mail:
kolo@matica.hr / Tajništvo prima svakog radnog dana od 9 do 11 sati / Rukopise ne
vraćamo / Cijena pojedinog sveska 50,00 kuna / Godišnja pretplata 150,00 kuna, za
inozemstvo 70,00 EUR / Kunske uplate doznačiti na žiro-račun Matice hrvatske kod
Kreditne banke Zagreb br. 2481000-1110106604, a za inozemstvo na devizni račun
kod Zagrebačke banke br. 2360000-2100055459, s naznakom »za Kolo«.

Kazalo

Književna scena

Pavao Pavličić: Romar	5
Igor Zidić: Brodarenje pred gozbu	26
Davor Šalat: Od gledanja riječima do narativne obnove značenja (Razgovor s Igorom Zidićem, dvostrukim pjesničkim laureatom, 2011. i 2012.).....	35
Darija Žilić: Pjesnički notes / Ljetni zapisi	64
Julijana Matanović: Sve što sam prešutjela (monodrama)	69

Novi prijevod

Marguerite Eymery (Rachilde): Pantera (izbor i prijevod s francuskog: A. Kapraljević).....	85
Ana Kapraljević: Vatra naroda – pantera ili priča o slobodi.....	89

Tema broja:

Položaj hrvatskoga jezika – jučer, danas, sutra

Ernest Fišer: Riječ unaprijed – o nužnosti zaštite hrvatskoga jezika	93
Mislav Ježić: Hrvatski jezik na pragu Europske unije.....	99
August Kovačec: Hrvatska danas – bez sustavne jezične politike.....	107
Radoslav Katičić: O položaju hrvatskoga jezika.....	112
Leopold Auburger: Položaj hrvatskoga književnog jezika i njegova pravopisa – jučer, danas i sutra	118
Artur Bagdasarov: Zakon o hrvatskome jeziku i pravopisni konsenzus	135
Mario Grčević: Institucionalna jezična politika u Republici Hrvatskoj i položaj hrvatskoga jezika danas	143
Ranko Matasović: Četiri crna scenarija o budućnosti hrvatskoga jezika (i razlozi zašto oni nisu vjerojatni)	167
Tihomil Maštrović: Međunarodno priznanje hrvatskoga jezika	172
Andrea Sapunar Knežević - Marijana Togonal: Hrvatski jezik i mediji	182

upozorio: »Jezik je i štit naroda kojemu pripada, a to ne mora biti vidljivo onima čiji jezik nije u pitanju.«¹⁵ Možemo se s tim složiti ili ne složiti, ali svatko ima pravo izraziti vlastito mnijenje. Nikoga, ne daj Bože, ne poučavamo! Ako netko ima u sadanjoj jezičnoj situaciji drugo rješenje, neka napiše i predloži svoj put izlaska iz pojedinih izvanjezičnih i unutarjezičnih neslaganja i prenja – za opću dobrobit hrvatskoga jezika u domovini, iseljeništvu te inozemstvu. .

I na koncu, godine 1850. (dakle u godini potpisivanja tzv. Bečkoga dogovora!) u tiskanom se govoru biskup Josip Juraj Strossmayer obratio Hrvatima – i naravno onima o kojima je ovisio razvoj hrvatskoga jezika – sljedećim riječima: »Jezik narodni napose smatra kèrstjanin kano najveći dar božji; kano ogledalo, u kom se duša i sèrce naroda svoga u svojoj bitnosti pokazuje; kanoti najmožniu narodnog izobraženja polugu; kanoti najsposobnie sriedstvo, kojim se duh narodni dieluje; kanoti blagajnu, u kojoj se sve duševno blago naroda nalazi, i zato sve što može čini, da se jezik narodni izobrazi, obogati, oplemeni; sve pako od njega odvratja, što bi ga poniziti, pokvariti, otrovati moglo...«¹⁶

Zaključimo: Hrvatska se diči bogatom i raznolikom duhovnom, jezičnom, folklornom i inom kulturnom baštinom. Nedvojbeno je da ljudi oduvijek cijene, štiju i vole ponajprije svoje. Tako je i s jezikom. Hrvatski jezik jest i bit će na prvome mjestu sadašnjim i budućim naraštajima, koji će ga znati braniti od svih nasilja što mu prijete sada i u budućnosti, jer je vlastiti jezik potvrda postojanja i trajanja.¹⁷

¹⁵ Stjepan Babić: Još o hrvatskom jeziku u Europskoj uniji: Uz članak Marija Grčevića, *Jezik*, sv. 5., Zagreb, 2008., str. 195.

¹⁶ Tihomil Maštrović, Slavko Harni: *Croatica Mechitaristica* (bibliografija hrvatskih knjiga objavljenih u Mehitarističkoj tiskari u Beču), Erasmus naklada / Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 2011., str. 103.

¹⁷ <http://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/a-b/bagdasarov-artur/11203-vlastiti-jezik-kao-potvrda-postojanja-i-trajanja.html>

Institucionalna jezična politika u Republici Hrvatskoj i položaj hrvatskoga jezika danas

Mario Grčević

Uvod

U ovom se članku analizira društvenojezični položaj hrvatskoga jezika u Hrvatskoj u svjetlu institucionalne jezične politike RH. Istražuje se kakav odnos prema hrvatskomu kao službenom jeziku RH zauzimaju političke stranke, institucije i tijela hrvatske države. Kao ishodište uzima se prijedlog *Zakona o javnoj uporabi hrvatskoga jezika* Hrvatskih laburista iz 2010. i 2012., a zatim se obrađuje sudbina *Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika*, aktualna preimenovanja imena naselja u Istri te pitanje sinkronizacije stranih filmova na hrvatskim državnim dalekovidničkim kanalima. Na kraju teksta propituje se djelovanje nekih stranih država koje pokušavaju unitaristički utjecati na normativne razvoje na srednjojužnoslavenskom prostoru.¹

Zakon o javnoj uporabi hrvatskoga jezika

Opozicijska stranka *Hrvatski laburisti – Stranka rada* uputila je dva puta u saborsku proceduru istovjetan svoj prijedlog *Zakona o javnoj uporabi hrvatskoga jezika*. Prvi put to je učinila 22.IV.2010. godine za vrijeme vladavine HDZ-a i njegova koalicijskoga partnera SDSS-a, a drugi put 12.I.2012. godine, nakon što su krajem 2011. god. novu vladu RH sastavili SDP i njegovi koalicijski partneri (tzv. kukuriku koalicija).

Prijedlog zakona Hrvatskih laburista iz 2010. godine Vlada RH negativno je ocijenila 24.VI.2010., a prijedlog iz 2012. godine nova je

¹ Na tribini »Hrvatski jezik (opet) u političkom vrtlogu« od 8.II.2012. u organizaciji Hrvatskoga kulturnoga vijeća u prostorijama Tribine Grada Zagreba predstavljeni su ključni dijelovi ovoga teksta.

Vlada negativno ocijenila 8.III.2012. godine. Mišljenje Vlade iz 2012. kojim se Hrvatskomu saboru predlaže da ne prihvati taj prijedlog *Zakona o javnoj uporabi hrvatskoga jezika*, uglavnom je prepisano iz mišljenja Vlade iz 2010. godine. Obje su Vlade glede prijedloga Hrvatskih laburista zauzele isti stav, što oprimjeruju ovi isvovjetni ili gotovo istovjetni redci iz njihovih mišljenja:

»Zaključno, Vlada Republike Hrvatske napominje da je briga o uporabi hrvatskoga jezika stalna potreba koja zahtijeva sustavan proces, a sustavnost uporabe hrvatskoga jezika se ne osigurava jednim zakonom« / »ne može se osigurati jednim zakonom.« [...] Vlada Republike Hrvatske ocjenjuje da se efikasniji učinak postiže odgovornom brigom o uporabi hrvatskoga jezika u svakoj djelatnosti zasebno, odnosno da se uporaba hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma u Republici Hrvatskoj osigurava dosljednom primjenom Ustava Republike Hrvatske i postojećih zakona.«²

Nakon citiranoga teksta Vlada iz 2012. godine ističe u svojem negativnom mišljenju da zakonski tekst kao što je onaj Hrvatskih laburista, nije potreban jer će hrvatski jezik uskoro postati jednim od službenih jezika EU-a:

»Stoga je Vlada Republike Hrvatske mišljenja da nije potrebno regulirati uporabu hrvatskoga jezika ovakvim općim propisom, a posebno uzimajući u obzir da će hrvatski jezik postati jednim od službenih jezika Europske unije, kako je to i utvrđeno u pravnoj stečevini Europske unije.«

Iako se vlade RH 2010. i 2012. u svojim negativnim mišljenjima pozivaju na pravnu stečevinu EU-a, ne uzimaju u obzir činjenicu da niz zemalja članica EU-a svojim posebnim jezičnim zakonima eksplicitno regulira prava svojih službenih ili državnih jezika, npr. Francuska, Poljska, Slovačka, Slovenija, Švedska, Estonija, Litva, Latvija, Belgija, Finska, Rumunjska, Mađarska. Stoga naše Vlade ne kažu kako je moguće da mnoge zemlje članice EU-a imaju svoje posebno jezično zakonodavstvo, a tvrde da hrvatskomu jeziku dodatna zakonska regulacija nije potrebna jer ulazimo u EU.

² Materijali vezani uz *Prijedlog Zakona... iz 2010. i 2012.* dostupni su na mrežnim stranicama Sabora: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=45613> i <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=33532>; pristupljeno 27.X.2012.

Prije donošenja negativnoga mišljenja Vlade iz 2012. godine Prijedlog zakona Hrvatskih laburista bio je prosljeden raznim tijelima u državnoj upravi radi prikupljanja pojedinačnih mišljenja. Dokumentaciji je bilo priloženo i negativno mišljenje Vlade od 24.VI.2010. koje je nastalo oslanjajući se na očitovanja ministarstava znanosti, kulture, vanjskih poslova, gospodarstva, financija i Ureda za zakonodavstvo Vlade RH.

Prijedlog zakona Hrvatskih laburista napisan je tako da na primjeren način ne uzima u obzir postojeće hrvatske zakonske odredbe o jezičnim pitanjima. Stoga ni teoretski nije bilo moguće usvojiti ga u predloženu obliku, ni 2010., ni 2012. godine. U svojem odličnom obraćanju (na žalost polupraznom) Saboru zastupnik Nikola Vuljanić pojasnio je 26.IV.2012. da su Hrvatski laburisti svjesni toga problema te je obrazložio da su ponovljenim prijedlogom zakona Laburisti željeli potaknuti opću raspravu koja bi se okončala prihvatljivim zajedničkim zakonskim tekstom, a koji bi Hrvatskoj, nakon raznih izgubljenih suvereniteta, sačuvao barem jezični suverenitet kao »zadnji zid« suvereniteta koji nas definira kao narod. U raspravi su sudjelovali i zastupnici SDP-a, koji su vrlo lijepo govorili o hrvatskom jeziku, no koji su ipak zastupali stav da ga zakonski ne treba štiti, jer da bi to moglo biti kontraproduktivno. Nijedan zastupnik HDZ-a nije 26.IV.2012. sudjelovao u raspravi o prijedlogu Zakona Hrvatskih laburista.

U izlaganjima onih malobrojnih zastupnika koji su za tu temu pokazali interes (vjerojatno potaknuti svojim stranačkim vodstvima), pokazalo se da svi ne razlikuju između zakona koji regulira uporabni prostor službenoga jezika u RH i zakona koji bi regulirao njegove norme. Zastupnik Vuljanić spomenuo je da je prijedlog Zakona Hrvatskih laburista najbliži slovenskomu zakonu (*Zakon o javni rabi slovenščine iz 2004.*), a da su u pripremi sudjelovali Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (u daljnjem tekstu IHJJ), profesori s Filozofskoga fakulteta, kolege novinari, »i ljevičari i desničari«. Vuljanić je najavio da će Hrvatski laburisti i dalje inzistirati na toj temi ako njihov prijedlog opet bude odbijen.

Prije nego što Hrvatski laburisti po treći put upute prijedlog *Zakona o javnoj uporabi hrvatskoga jezika* u službenu proceduru, trebali bi uvažiti relevantne primjedbe koje su izrečene već 2010. u negativnom mišljenju Vlade RH. Njihov bi prijedlog Zakona i u drugim točkama trebalo temeljito doraditi i prilagoditi hrvatskomu zakonodavstvu i hrvatskim prilikama, za što im ne će trebati samo pomoć jezikoslovaca, već ponaj-

prije pravnika. Predradnje za donošenje hrvatskoga zakona o službenom ili državnom jeziku mogle bi se obaviti i unutar akademske zajednice, npr. tako da se pojedini doktoranti usmjere na istraživanje zakonskih regulacija u inozemstvu. Međutim, u Hrvatskoj se takvi doktorati ne pišu, a ako se i pišu, rezultati se ne objavljuju.³

Pravnici bi trebali ispisati postojeću jezičnu zakonsku regulaciju u hrvatskim zakonima i usporediti ju s onom u zemljama EU-a. S rezultatima bi trebalo upoznati parlamentarne stranke i relevantne institucije, npr. HAZU, koje bi mogle pomoći u završnom oblikovanju hrvatskoga zakonskoga teksta. Za pokretanje takva posla, barem do sada, vodeće hrvatske političke stranke nisu pokazale interes. Interes pokazuju – osim Hrvatskih laburista – brojni pojedinci različitih političkih orijentacija, no nitko od njih nema institucionalnu podršku koja je potrebna da bi se moglo pristupiti izradbi prihvatljivoga zakonskoga teksta kakav su htjeli pripremiti Hrvatski laburisti.

Nakon što je prijedlog Zakona Hrvatskih laburista iz 2012. godine doživio istu sudbinu kao onaj iz 2010. godine, nastao je dojam da hrvatski vladajući političari nisu voljni ni sposobni donijeti nikakav zakon o službenoj uporabi hrvatskoga jezika, pa čak ni takav koji bi svojim većim dijelom na jednom mjestu tek objedinio i pojasnio već postojeće jezične odredbe. Budući da izradbu takva zakona nije odbila samo »desna« Vlada, već k tomu sada još i »lijeva« Vlada, može se ustvrditi da hrvatskim vladajućim političarima takav zakon nije potreban, što znači da žele da sa sadašnjim jezičnim zakonskim odredbama uđemo u EU i da ondje pasivno čekamo daljnja zbivanja. Zanimljivo je kako oni ujedno zbog pravne regulative EU-a bez informiranja javnosti mijenjaju pojedine postojeće odredbe u hrvatskim zakonima u kojima se spominje hrvatski jezik. Dok je stara Vlada RH odbacivala prijedlog Zakona Hrvatskih laburista, istovremeno je donosila *Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju sukladnosti* (NN 20/10) u kojem se u 44. članku kaže da se »danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.« u svim odredbama ovoga Zakona »riječi »na hrvatskom

³ U pojedinim zemljama, npr. u Njemačkoj, objava doktorskih radova sastavni je dio doktorskoga postupka. Stoga su u Njemačkoj svi doktorati objavljeni znanstveni radovi koji neposredno služe unaprjeđivanju znanstvenoga diskursa o istraženju temi. U Njemačkoj postoji još i pravilo da prije obrane doktorat mora biti javno izložen kako bi se zainteresirani članovi akademske zajednice već prije obrane mogli pravovremeno obavijestiti o doktoratu.

jeziku i latiničnom pismu« zamjenjuju riječima »na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu ili na jeziku koji mogu lako razumjeti potrošači i drugi korisnici«. S istom je odredbom donesen i *Zakon o zaštiti od požara* (92/10), a nakon toga možebitno i drugi zakoni. Takve nove zakonske regulative legaliziraju u RH nakon pristupa u EU »razumljive« jezične idiome poput srpskoga, tj. one koji nisu u skladu s normama hrvatskoga standardnoga jezika.

Radi stabiliziranja i sređivanja norme hrvatskoga standardnoga jezika ustrojeno je 2005. godine pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa *Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika* (koje je ove godine ukinuto), a iste je godine Vlada RH donijela i uredbu o osnivanju *Ureda za lektoriranje* (NN 26/05) koja do danas nije provedena. Vijeću za normu bila je namijenjena osim rješavanja normativnih pitanja još jedna vrlo važna uloga: Vijeće je trebalo postati ključnim tijelom koje bi promišljalo, oblikovalo i dugoročno utjecalo na državnu strategiju prema hrvatskomu jeziku kao službenomu jeziku Republike Hrvatske.

Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika

U izvješću saborskoga Odbora za obrazovanje iz 2010. godine, koje je doneseno u povodu prijedloga Zakona Hrvatskih laburista, kaže se da pitanje uporabe i položaja hrvatskoga jezika treba »rješavati suradnjom između nadležnih institucija, prvenstveno suradnjom s Vijećem za normu hrvatskoga standardnog jezika«. Vijeće za normu spominje se kao mjerodavno normativno tijelo i u prijedlogu Zakona Hrvatskih laburista. Odbor za obrazovanje najavio je 2010. da će »uputiti prijedlog kompetentnom Ministarstvu da iznađe odgovarajuće mjere sustavne zaštite hrvatskoga jezika, ujedno će istome uputiti traženje da konačno riješi pravopisnu problematiku na način da propiše jedinstveni pravopis hrvatskoga jezika za osnovne i srednje škole.«

Novi Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu 2012. godine u svojem mišljenju o Prijedlogu Zakona Hrvatskih laburista ne spominje Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika. To je razumljivo jer je to vijeće, koje je osnovao ministar Dragan Primorac 14.IV.2005. u ime MZOŠ-a, novi ministar znanosti Željko Jovanović ukinuo 8.V.2012. Ministar Jovanović službeno nije obrazložio svoju odluku, no dao je tim povodom izjavu za *Jutarnji list* od 19. lipnja:

»Odluku o raspuštanju Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta donijelo je iz razloga što smatramo da se jezikom na stručnoj i znanstvenoj razini trebaju baviti za to osnovani, i od države financirani, znanstveni instituti i visokoškolske ustanove, primjerice, Institut za jezik i jezikoslovlje – kazao je Jovanović i dodao kako je Vijeće za normu bilo od strane politike imenovano tijelo, koje u biti nije služilo ničemu. Najbolji dokaz tome je da se u zadnje 4 godine sastalo 3 puta. Više puta sam jasno rekao da politika neće arbitrirati ni u jednom stručnom pitanju, pa ni u jeziku.«

Bivši ministar Dragan Primorac izjasnio se tim povodom za *Večernji list* 4. lipnja zastupajući drugačije mišljenje:

»Odlukom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa od 8. svibnja, o kojoj se dvadesetak dana gotovo da i nije znalo, nezadovoljan je i bivši ministar Dragan Primorac, u čijem je mandatu Vijeće u travnju 2005. godine i osnovano sa zadaćom da, između ostalog, vodi skrb o mjestu i ulozi hrvatskog standardnog jezika s obzirom na proces integracije Republike Hrvatske u Europsku uniju.

– Vijeće je osnovano u skladu s praksom drugih zemalja, EU ga je pozdravio, i to tijekom zatvaranja poglavlja i pregovaranja RH s Europskom unijom. U trendu opće globalizacije ima bitnu ulogu očuvanja jezika i nacionalnog identiteta i to je posebno važno za male države poput Hrvatske. U njega su sveučilišta i znanstveni instituti, a ne politika, nominirali najbolje hrvatske stručnjake, a između sebe su za predsjednika izabrali akademika Radoslava Katičića, jednog od vodećih hrvatskih intelektualaca i jezikoslovaca. Razumijem ogorčenje struke zbog ukidanja Vijeća, a kako i sami vodeći hrvatski jezikoslovci ističu, posljedice su nepredvidive i mogu biti dalekosežne – ističe Primorac.«

U nastavku svoje gore prenesene izjave ministar Jovanović najavljuje da će poslove koje smatra važnima, a koje je obavljalo ili trebalo obavljati Vijeće za normu, ubuduće obavljati IHJJ, Razred za filološke znanosti HAZU i kroatistički sveučilišni odsjeci:

»Poslovi koje smatram izuzetno važnim, kao što su isticanje važnosti hrvatskoga standardnog jezika i potrebe za sustavnim praćenjem primjene njegove norme, poticanje i potporu aktivnijeg rada postojećih institucija u praćenju i primjeni norme unapređivati ćemo kroz rad Odsjeka za kroatistiku, Instituta za hrvatski jezik, Razred za filologiju HAZU.«

Valja spomenuti da je u povodu ukidanja Vijeća za normu Razred za filološke znanosti HAZU donio u lipnju ove godine izjavu (otisnuta je u ovom broju *Kola*) u kojoj se predlaže opoziv odluke o ukidanju Vijeća:

»Žalimo što je Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika ukinuto odlukom bez dijaloga, pa i bez obrazloženja. Smatramo da bi najrazumnije bilo opozvati odluku i popraviti štetu. Svakako smatramo da plodove dosadašnjega rada Vijeća treba plodno iskoristiti u našoj filologiji, jezikoslovlju i normativistici.«

Kada je krajem 2011. godine mijenjano ime *Ministarstva zdravstva* u *Ministarstvo zdravlja* i kada je mijenjana riječ *šport* riječju *sport* u imenu *Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa*, nije konzultiran ni Razred za filološke znanosti HAZU, ni Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a ni pojedini kroatistički odsjeci ili katedre.

Potaknut raspravama u medijima o promjeni imena dvaju ministarstava IHJJ je 3.III.2012. uputio otvoreno pismo predsjedniku Vlade RH Zoranu Milanoviću. U njemu se IHJJ izjašnjava protiv promjena. Ministar zdravstva/zdravlja odbio je uvažiti mišljenje IHJJ-a te rekao da se glede promjene imena svojega ministarstva konzultirao s nizom jezikoslovaca, no nije rekao s kojima.⁴ Od (hrvatskih) jezikoslovaca u to je vrijeme u obranu preimenovanja dvaju hrvatskih ministarstava javno istupila samo Snježana Kordić, jezikoslovka poznata po svojim uvjerenjima da hrvatski jezik – jer je u njezinu poimanju hrvatski jezik samo »varijanta.«srpskohrvatskoga«, a ne i »jezik« – službeno treba preimenovati u »varijantu.«srpskohrvatskoga« i onemogućiti kroatistima da određuju njegove norme. Kroatisti ih, prema shvaćanju S. Kordić, određuju s »nacionalističkim« pobudama. Hrvatska televizija odabrala je upravo nju da gledateljstvu kao jezikoslovka protumači zašto ne valja *šport*, tj. zašto je iz imena ministarstva *športa* trebalo izbaciti *šport* i uvesti *sport*.⁵

O tim se pitanjima Snježana Kordić javnosti obratila i s intervjuom pod naslovom »Kroatisti građane prave nacionalistima« u tjedniku *Novosti* (br. 631 od 20.I.2012.). Tjednik *Novosti* zove se u podnaslovu *srpski*

⁴ <http://www.index.hr/vijesti/clanak/rajko-ostojic-trebamo-li-domove-zdravlja-preimenovati-u-domove-zdravstva/592242.aspx>, pristupljeno 5.XI.2012.

⁵ Usp. <http://www.youtube.com/watch?v=6GI4zFZNw0Q>, pristupljeno 27.V.2012.

samostalni tjednik, a izlazi u Zagrebu. Riječ je o političkom tjedniku srpske nacionalne manjine u RH koji nije samostalan jer se financira isključivo, i to obilno, iz hrvatskoga državnoga proračuna, dok je npr. zbog novčanih poteškoća neizvjesno hoće li se u dogledno vrijeme moći tiskati broj *Kola* za koji pišem ovaj prilog. Jedno novinarovo pitanje upućeno S. Kordić glasi: »Po vama, kako bi jezični standard trebao izgledati, budući da je i ministar Željko Jovanović najavio standardizaciju?«. Novinaru u uredništvu tjednika *Novosti* kao da je sasvim nepoznato da je hrvatski standardni jezik standardiziran.

O promjenama imena pojedinih ministarstava i bogate države dva puta promisle prije nego što naprave, jer je tu riječ o potezu koji je vezan uz znatne novčane izdatke.⁶ Neki su zbog toga posumnjali da je do promjene imena dvaju ministarstava došlo samo zato da bi ona imenom bila što sličnija dotičnim ministarstvima u Srbiji i drugim zemljama u tzv. *regijonu*.⁷

Gore smo citirali *Jutarnji list* koji prenosi poruku ministra znanosti da će se poslovi ukinutoga Vijeća za normu obavljati »kroz rad Odsjeka za kroatistiku, Instituta za hrvatski jezik, Razred za filologiju HAZU.« Svima koji su upućeni u problematiku, poznato je koje su temeljne djelatnosti i zadatci tih tijela odnosno institucija. Oni pojedinačno ne mogu nadomjestiti Vijeće za normu već zbog toga što je Vijeće okupljalo predstavnike svih relevantnih hrvatskih institucija i tijela, pa tako i tih upravo spomenutih. Jedan od temeljnih zadataka IHJJ-a u današnjici jest izradba jednojezičnoga normativnoga rječnika hrvatskoga jezika, na kojem se u IHJJ-u radi već od 90-ih godina, danas na Odjelu za hrvatski standardni jezik. IHJJ-u bi trebalo pomoći obaviti tu svoju temeljnu zadaću koju hrvatsko društvo od IHJJ-a očekuje da ju obavi. Međutim, ni u skorašnjoj budućnosti ne će ju moći obaviti ako se njegovi malobrojni

⁶ Mediji su se svojedobno bunili zbog promjene »neću« u »ne ću« zbog nepotrebnih novčanih izdataka jer da će sve knjige trebati ponovo tiskati, a nepotrebnu promjenu imena dvaju ministarstava prihvatili su šuteci kao zaliveni!

⁷ U kojoj su mjeri pojedini mediji započeli podupirati progon riječi *šport*, pokazuje intervju koji je Petar Selem, bivši predsjednik saborskoga Odbora za obrazovanje, početkom ove godine dao za tjednik *Nacional* (3.I.2012.). U intervjuu je nakon autorizacije bez njegova dopuštenja *šport* zamijenjeno *športom*. Zbog toga je Selem javno prosvjedovao i *Nacionalu* se javio pismom čitatelja »Rekao sam šport, a ne sport«. Selem se pozvao na Vijeće za normu hrvatskoga jezika te izjavio da nikomu ne osporava da rabi riječ *šport*, no da isto tako uskrađuje bilo komu pravo da ga cenzurira (*Nacional* 843., 10.I.2012.).

suradnici, iako izuzetno vrijedni i vrlo kompetentni, budu opterećivali drugim poslovima.

Na mrežnim stranicama IHJJ-a osvanula je nedavno vijest da je na Odjelu za hrvatski standardni jezik – pored njegovih dosadašnjih velikih projekata i niza drugih poslova kojima su opterećeni suradnici Odjela – u lipnju 2012. pokrenut »projekt izrade Pravopisa hrvatskoga jezika s ciljem rješavanja nekih od temeljnih pravopisnih prijepora hrvatskoga jezika.« To vjerojatno znači da ćemo na završavanje Institutova normativnoga rječnika hrvatskoga jezika morati i dalje čekati. Nejasno je na koji će način novi pravopis IHJJ-a uvažavati odluke Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika. Na mrežnim stranicama IHJJ-a svojevremeno je bilo objavljeno 27 zapisnika sa zaključcima donesenima na najmanje 27 održanih sjednica Vijeća za normu. Zapisnici su nakon ukidanja Vijeća uklonjeni s mrežnih stranica IHJJ-a. Još nije jasno je li riječ o obliku podilaženja jezikoslovne struke politici ili će zapisnici biti vraćeni nakon što se završi redizajniranje mrežnih stranica IHJJ-a.

Ukidanje Vijeća za normu 8.V.2012. nije bio neočekivan ni iznenađan potez nove Vlade koju oblikuju SDP i njegovi koalicijski partneri. Riječ je bila o dosljednom nastavku politike koja se započela provoditi već prije 23.XII.2012. godine, u vrijeme dok je u Hrvatskoj izvršnu vlast sastavljao HDZ i njegov koalicijski partner SDSS. U drugoj polovici 2011. godine, nakon što je prijedlog Zakona Hrvatskih laburista Vlada RH odbila, neformalno je bilo predloženo da MZOŠ objavi zaključke Vijeća za normu kao svoju službenu publikaciju. Iako su, kako sam čuo, mjerodavni službenici profesionalci u MZOŠ-u krajem prošle godine poduprli ideju da MZOŠ tiska zaključke Vijeća za normu i da se MZOŠ na takav način odredi prema Vijeću, iz samoga je vrha Ministarstva ta zamisao odlučno odbačena. U skladu s tim MZOŠ prije toga nije donio ni odluku da službeni školski pravopis treba slijediti zaključke Vijeća za normu.

Nije točna pretpostavka kako bivša Vlada RH nije bila informirana o jezičnim pitanjima i da nije aktivno provodila jezičnu politiku. Provodila ju je, i to po liniji dvostrukoga zapovijedanja: na deklarativnoj liniji zapovijedanja digla se prašina, zahuktali su se sastanci i javna vijećanja, a operativno se stisnula kočnica. HDZ je u najnovije vrijeme pod vodstvom novoga predsjedništva osudio ukidanje Vijeća za normu, no tek će vrijeme pokazati znači li to da će HDZ u budućnosti provoditi

hrvatsku nacionalnu jezičnu politiku koja će biti drugačija od one koja se u HDZ-u oblikovala u vrijeme Ive Sanadera.

Do osporavanja Vijeća za normu došlo je svojedobno čim se je Vijeće oglasilo svojim prvim zaključcima, posebice nakon što je u studenom i prosincu 2005. godine donijelo normativne zaključke o pisanju skupova *tc, dc* i o rastavljenom pisanju *ne ću*. Vijeće za normu tim je zaključcima hrvatsku kodifikaciju udaljilo od srpskohrvatske norme propisane *Novosadskim dogovorom* iz 1954. godine, a ujedno i od nacionalnih pravopisnih norma u hrvatskom susjedstvu.

Bivši čelnik HDZ-a i bivši hrvatski premijer Ivo Sanader odmah je, već u prosincu 2005. godine, za javnost izjavio da on osobno nikada ne će pisati rastavljeno »ne ću«, tj. da se on osobno ne će pridržavati odluka Vijeća za normu. Pokojni profesor Dubravko Škiljan prokomentirao je Sanaderov istup kao ritual koji se odvija između politike i znanosti te rekao da »je interesantno kako je Sanader u svojoj intervenciji kroz dvije-tri rečenice odigrao taj ritual, a istovremeno je obezvrijedio i struku i segment znanstvene politike i politike ministarstva proklamacijom da će se, bez obzira na odluku, ponašati ustvari po svojoj volji« (*Feral Tribune*, 23.XII.2005.). Sanaderov istup bila je jasna, iako neformalna poruka javnosti i strukturama vlasti da hrvatskomu jeziku nije potrebno središnje nacionalno tijelo sastavljeno od predstavnika relevantnih institucija RH koje bi bez utjecaja politike preuzelo sustavnu skrb o hrvatskoj normi i o jezičnoj politici Republike Hrvatske. Možemo samo nagađati pod čijim je utjecajem Sanader odlučio umiješati se na takav način u jezičnu politiku i opstruirati razvoje koji su trebali uslijediti.

Glavna opstrukcija Vijeća za normu izvršena je time što je uprava Matice hrvatske potaknula i omogućila da se 2007. godine objavi Matičin pravopis koji ne uzima u obzir postojanje Vijeća za normu i njegove zaključke. Na taj je način uski krug ljudi u upravi MH, slijedeći ponašanje Ive Sanadera, prikazao da Matica hrvatska kao najstarija hrvatska kulturna institucija smatra da je Hrvatima tijelo poput Vijeća za normu nepotrebno. Svi oni mediji, koji su 2010. godine slavili jugounitarnističku i za Hrvate uvrjedljivu knjigu »Jezik i nacionalizam« Snježane Kordić, slavili su i veličali 2007. godine Matičin pravopis. Da se zapravo radilo o rušenju Vijeća, bilo je zamagljeno time da se Vijeću zbog pojedinih normativnih odluka (rastavljeno *ne ću*, pisanje *tc/dc*) pripisivalo da se većinom svojih glasova priklanja jednoj od dviju trenutačno posto-

jećih hrvatskih normativnih tradicija. U drugoj od tih dviju hrvatskih normativnih tradicija (ili barem u njezinim najpoznatijih predstavnika) hrvatski se jezik na poseban način određuje kao entitet »štokavskoga sustav.«⁸ pa je i zbog toga, a ne samo kao protuteža jezičnoj politici koja se započela oblikovati putem Vijeća za normu, ta normativna struja dobila podršku moćnih medija i lobija koji se otvoreno zalažu za afirmaciju novoga zapadnobalkanskoga udruživanja.⁹

Kako bi se prikazalo da se Matičin pravopis ne suprotstavlja ni jednoj od tih dviju normativnih tradicija, predstavljali su ga kao »novi« ili »treći put«. Međutim, jedini ispravan put bio je u Vijeću za normu kao državnom tijelu koje okuplja predstavnike svih relevantnih hrvatskih institucija, pa tako i Matice hrvatske. Ako je u Matici hrvatskoj postojalo nezadovoljstvo pojedinim zaključcima Vijeća za normu, ona je mogla pokrenuti javnu raspravu i potaknuti da se unutar Vijeća traže rješenja, a ne svojim ponašanjem rušiti Vijeće. Da se htjelo podržati Vijeće, uprava Matice hrvatske ne bi organizirala pisanje pravopisa koje ignorira postojanje Vijeća, već bi autore svojega pravopisa uputila da postojanje i zaključke Vijeća uzmu u obzir na primjeren način.

Rezultat svih osporavanja Vijeća za normu danas je taj da Hrvati više nemaju svoje nacionalno, nezavisno stručno tijelo koje bi kao državno tijelo vodilo skrb o hrvatskom književnom jeziku i koje bi kao takvo utjecalo na razvoj institucionalne jezične politike RH prema hrvatskomu kao službenomu jeziku RH. Pojedini hrvatski vladajući političari i dio kulturnih elita koji su radili na ukidanju Vijeća za normu, nisu javnosti

⁸ Glavni predstavnik te normativne struje tvrdi da su kajkavština, čakavština i štokavština »zasebna hrvatska narječja, a ne narječja hrvatskoga jezika«. Kajkavizmi i čakavizmi u hrvatskom jeziku u njegovu sagledavanju imaju isti status kao npr. bohemizmi i rusizmi, dok dijalektizmi u hrvatskom jeziku, smatra, mogu biti samo štokavizmi. Svoj stav oprimjeruje među ostalim pojavama tipa *ženica* i *šenica* koji su hrvatski »dijalektizmi«, a pojavu tipa *ja sam došel* smatra činjenicom hrvatskomu jeziku »stranih sustava«. Usp. o tom moj tekst »Samoodređivanje hrvatskoga jezika i promicanje znanja o njemu«, *Croatian studies review* 5 (2008.), 217.–220.

⁹ Usp. konkretne podatke o toj podršci u mojem tekstu »Rat za hrvatski jezik i pravopis (I. dio)« koji se temelji na predavanju održanom 8.X.2010. na tribini Hrvatskoga kulturnoga vijeća. U tiskanom obliku objavljen je u *Hrvatskom slovu* (br. 828 od 4. ožujka 2011., br. 829 od 11. ožujka 2011., br. 830 od 18. ožujka 2011., br. 831 od 25. ožujka 2011.) i na mrežnim stranicama HKV-a: <http://www.bkv.hr/izdvojeno/tribine/kultura/7171-dr-sc-mario-grevi-rat-za-hrvatski-jezik-i-pravopis-i-dio.html>, pristupljeno 8.XI.2012.

objasnili zašto takvo tijelo nije potrebno baš Hrvatskoj, a jest potrebno mnogim drugim državama, među njima i mnogim članicama EU-a.¹⁰

Preimenovanja imena gradova i naselja na hrvatskom jeziku

U prijedlogu Zakona Hrvatskih laburista prevladavaju pozitivne strane, no ima i dosta slabih. S jedne strane prijedlog Zakona nepotrebno zadire u postojeće, već službene nehrvatske nazive poduzeća i trgovina, a ujedno ništa ne kaže npr. o statusu službenih imena naselja, gradova i općina na hrvatskom jeziku. Naime, svjedoci smo činjenice da se niz tih službenih hrvatskih imena proteklih godina mijenja na vrlo čudan način. Ravnopravna službena uporaba hrvatskoga i talijanskoga jezika i s njom povezano dvojezično ispisivanje imena na tablama, pečatima i zaglavljima akata u istarskim jedinicama lokalne samouprave s hrvatsko-talijanskom dvojezičnošću u praksi se počelo tumačiti tako kao da svugdje i na svim službenim razinama u RH istarske ekonime dotičnih lokalnih samouprava treba ispisivati dvojezično. Primjerice, dok se u *Zakonu o područjima i sjedištima državnih odvjetništava iz 2008. godine* (NN 146/2008)¹¹ rabe uobičajena imena hrvatskih gradova i naselja u Istri, u *Zakonu o područjima i sjedištima sudova iz 2008.* (NN 85/2008) donose se ovakva imena: »Županijski sud u Puli-Pola za područje općinskih sudova u Bujama – Buie, Labinu, Pazinu, Puli – Pola, Poreču– Parenzo i Rovinju – Rovigno«. Novi *Zakon o područjima i sjedištima državnih odvjetništava iz 2010. godine* (144/2010) priklanja se tom novom imenovanju koje ne ulazi u kategoriju dvojezičnoga ispisivanja, već u kategoriju promjene hrvatskoga imena proširivanjem dodatnom sastavnicom iz talijanskoga jezika:

»Županijsko državno odvjetništvo u Puli-Pola za područje Županijskog suda u Puli – Pola«, »Općinsko državno odvjetništvo u Bujama – Buie za područje Općinskog suda u Bujama – Buie«, »Općinsko državno odvjetništvo u Pazinu za područje općinskih sudova u Labinu, Pazinu i Poreču

¹⁰ Usp. članak Martine Grčević »Suvremena jezična situacija u slavenskim zemljama« u knjizi *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II.*, ur. Dubravka Sesar, Zagreb, 2011., str. 143.–159., na mreži: http://bib.irb.hr/datoteka/526967.Jezicna_situacija_slav.pdf, pristupljeno 8.XI.2012.

¹¹ Svi primjeri iz *Narodnih novina* donose se prema e-tekstu s mrežne stranice Narodnih novina www.nn.hr.

– Parenzo«, »Općinsko državno odvjetništvo u Puli – Pola za područje općinskih sudova u Puli – Pola i Rovinju – Rovigno.«

Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa (NN 38/2010) od 31.III.2010. spominje samo »Zatvor u Puli«, no *Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa od 18.XI.2011.* (NN 132/2011) službeno je taj zatvor preimenovala u »Zatvor u Puli-Pola«. *Uredba o izmjenama i dopunama...* (NN 132/2011) ne zadire izvan imena zatvora u ime grada Pula (usp. npr. nazive *Pododsjek osiguranja u Puli, Probacijski ured Pula*). Zahvaljujući tako nastalom razilaženju u tekstu koji definira zatvore u Republici Hrvatskoj, zatvorska uprava u Puli osjećala se potaknutom da u službenoj korespondenciji počne rabiti zaglavlje u kojem se razlikuje »Pula-Pola« i »Pula«, npr. već u zaglavlju jednoga dokumenta od 26. siječnja 2011. godine:

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO PRAVOSUĐA
UPRAVA ZA ZATVORSKI SUSTAV
Zatvor u Puli-Pola
Kranjčevićeva 6, 52100 Pula

Takve besmislice s hrvatskim imenima gradova i naselja u Istri počele su se uvoditi na poticaj saborskog zastupnika Furija Radina. Ukratko ćemo opisati njihovu kronologiju u najbitnijim crtama:

Furio Radin se putem Talijanske unije obratio Ustavnomu sudu RH i tražio da se u *Zakon o područjima županija, gradova i općina* pored hrvatskih imena ubace i (neka) paralelna talijanska imena za jedinice lokalne samouprave u Istri u kojima je talijanski pored hrvatskoga imao ili tek trebao dobiti status službenoga jezika. Ustavni sud to je odbio 2005. godine, jer *Zakon o područjima županija...* ne popisuje toponime na manjinskim jezicima u RH, već na hrvatskom jeziku koji je Ustavom propisan kao službeni jezik RH.¹² Talijanskoj zajednici u Istri omogućeno je da u skladu s *Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina* (NN 155/2002, čl. 12, st. 1) ostvaruje svoju ravnopravnu službenu upo-

¹² Tj. na *državnom jeziku*. Taj bi pojam trebalo uvrstiti u hrvatsko zakonodavstvo jer u RH postoji više službenih jezika, no samo jedan državni jezik.

rabu jezika i pisma »na području jedinice lokalne samouprave«. Budući da Republika Hrvatska nije jedinica lokalne samouprave sa službenom dvojezičnošću, zakoni RH donose se samo na hrvatskom jeziku. U skladu s tim i službeni toponimi u *Zakonu o područjima županija...* donosili su se samo na hrvatskom jeziku.

Godine 2006. izglasan je u Saboru novi *Zakon o područjima županija...* u kojem se istarski toponimi popisuju onako kako je Radin tražio (i kako su prije toga bila popisana na jednom drugom mjestu, o čemu ćemo govoriti u posebnom članku posvećenom toj temi). Talijanska se imena ispisuju bez oznake da su posebna, talijanska imena. Zakon je donesen suprotno odluci Ustavnoga suda RH i suprotno tadašnjim statutima lokalnih samouprava u Istri u kojima su imena gradova, općina i naselja na hrvatskom jeziku bila zapisana (barem većim dijelom) onako kako treba. Maurizio Tremul javno je pohvalio Furija Radina jer da je on novi *Zakon o područjima županija...* iz 2006. godine ispregovarao s premijerom Ivom Sanaderom.¹³ Sanader je dakle, ako je vjerovati Tremulu, Radinovu suradnju i podršku platio hrvatskim imenima gradova i naselja u Istri za koje je Radinu bilo stalo da se u *Zakonu o području županija...* promijene i talijaniziraju.

¹³ Usp. vijest pod naslovom »Talijanska unija traži dosljednu primjenu svih oblika dvojezičnih naziva u Istri« od 23.VIII.2006. na adresi <http://www.parentium.com/prva.asp?clanak=9971#axzz2BdKa70tz> (pristupljeno 8.XI.2012.). Vijest izvorno potječe s mrežnih stranica grada Pule (www.gradpula.com) na kojima više nije dostupan. Vijest glasi: »Predsjednik Talijanske unije Furio Radin te predsjednik Izvršnog vijeća ove organizacije Maurizio Tremul zatražili su danas dosljednu primjenu svih oblika dvojezičnih naziva u Istarskoj županiji. Sukladno Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Hrvatskoj koji je Sabor donio 19. srpnja u većini gradova i općina gdje živi talijansko autohtono stanovništvo propisano je i hrvatsko-talijansko nazivlje. Dvojezičnost je još akutno pitanje u našem društvu i od presudne je važnosti za talijansku etničku zajednicu. Do ovog je zakona ono bilo isključivo u ingerenciji lokalne samouprave, no od 13. je srpnja dvojezičnost praktički uvedena i u sve državne institucije u županiji. Istaknuo je to predsjednik Talijanske unije, ujedno zastupnik talijanske etničke zajednice u Hrvatskom saboru Furio Radin, izrazivši zadovoljstvo ovim činom jer su, kao što ističe, nakon 15 godina Talijani u Hrvatskoj dobili su pravo na svoje nazive i u državnim institucijama. Potporu u primjeni Zakona obećao je i istarski župan Ivan Jakovčić. Da je Istra primjer suživota na ovim prostorima, istaknuo je i istarski dožupan Sergio Bernich, dočim je predsjednik Izvršnog vijeća Talijanske unije Maurizio Tremul naglasio da je riječ o realizaciji važnog dijela poslijecibornog sporazuma koji je s predsjednikom Vlade Ivom Sanaderom zastupnik Radin zaključio prije tri godine. Primjena ovog Zakona od iznimne je važnosti u zaštiti prava nacionalnih manjina ali i sveukupnom razvoju demokracije u Hrvatskoj, zaključio je Tremul.«

Nakon što je Zakon s imenima tipa »Pula-Pola« donesen 2006. godine, Radin je odmah počeo tražiti da se imena u statutima jedinica lokalne samouprave »usklađe« sa Zakonom. Ta se talijanizacija odvijala potihom i daleko od očiju javnosti. Preimenovanja u lokalnim statutima provodila su se pod pritiskom Zakona iz 2006. i mimo uobičajene procedure koja nalaže prihvaćanje novoga imena na referendumu u dotičnoj lokalnoj samoupravi. To je bilo omogućeno stvaranjem konfuzije mijenjanjem pojmova (1.) *hrvatsko-talijanskoga dvojezičnoga ispisivanja* i (2.) *mijenjanja hrvatskih imena*, iako je Ustavni sud 2005. to jasno raščistio. Možebitne protivnike mijenjanja hrvatskih toponima započelo se usutkivati optužbom da su »nacionalisti«, odnosno da žele uskratiti Ustavom i zakonima RH (navodno) zajamčena prava nacionalnim manjinama.

Nerazumljivom šutnjom onih koji su morali reagirati, prepušteno je Furiju Radinu da u Istri ostvaruje svoje interese na zaista neviđen način. On je s pomoću nelegitimno donesenoga Zakona iz 2006. izborio 2010. godine još i to da se na cijelom Istarskom ipsilonu počne uvoditi dvojezična signalizacija, jer se (po njemu) radi o imenima koja su zakonski propisana za cijelu državu. Na koji su se način u vrlo kratkom vremensku roku promijenile paradigme u Republici Hrvatskoj u svezi s tim, i na koji se način ubuduće mogu još više promijeniti, razaznaje se kad usporedimo iskaze Ivana Jakovčića o dvojezičnim natpisima iz 2001. godine, i iskaze o tim natpisima Furija Radina iz 2010. godine. Citiram ih onako kako su ih prenijeli hrvatski mediji. Ivan Jakovčić kao jedan od najzaslužnijih hrvatskih političara da stanje u Istri bude takvo kakvo jest, tumačio je 2001. godine u povodu uvođenja dvojezičnosti u poslove Istarske županije kao jedinice regionalne samouprave ovako:

»Iako se dvojezičnost uvodi samo u rad predstavničkih tijela na županijskoj razini (u Skupština i Poglavarstvu), stvorena je kriva predodžba da će se dvojezični natpisi sada pojaviti svugdje po Istri, što ne bi bilo logično jer Talijani ne žive na cijelom istarskom prostoru.«¹⁴

Furio Radin izjašnjava se 2010. godine (18. svibnja) ovako, nehotice ili hotice ispremiješavši sve moguće razine:

¹⁴ *Vjesnik*, 27.IV.2001., preneseno na stranici: <http://www.monitor.hr/clanci/jakovcic-suspenziom-dijela-statuta-nisu-ugrozena-prava-talijana-u-istri/12554>. Pristupljeno 10.II.2012.

»Ministar prometa Božidar Kalmeta sustavno krši Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina kao i Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina jer već duže vrijeme ignorira naše zahtjeve da se na svim dionicama Istarskog ipsilona postavi dvojezična prometna signalizacija, istaknuli su danas na konferenciji za novinare saborski zastupnik i predsjednik Talijanske unije Furio Radin i zamjenica župana Viviana Benussi.

Radin je rekao da je Bina Istra poštivala zakon i prethodno na dionica postavila dvojezične natpise, no da se po napatku ministarstva znakovi uklanjaju te postavljaju samo oni jednojezični.

«Budući da Kalmeta ne želi odgovoriti na brojne dopise kojima smo upozoravali na kršenje zakona, o svemu sam izvijestio i premijerku Jadranku Kosor zatraživši od nje da intervenira i tako olakša traženi sastanak s resornim ministrom, no iako je već sve bilo dogovoreno, do sastanka nije došlo. U razgovoru s premijerkom stekao sam dojam da nas podržava u našim zahtjevima», rekao je Radin. Naglasio je da će u Saboru pitati nadležnog ministra zašto ne poštuje zakon dodajući da će mu to pitanje uputiti i s pozicije predsjednika Talijanske unije, što može imati i neke dugoročne posljedice. Dodao je da takvo ponašanje može imati negativne posljedice jer Hrvatska nipošto ne može biti dio Europe s takvim kršenjem manjinskih i ljudskih prava.«¹⁵

Predsjednik Talijanske unije i saborski zastupnik Furio Radin izišao je ministru Božidaru Kalmeti ususret time što mu je dopustio da se izvan Istre na autocestama Republike Hrvatske postavljaju table na kojima nema novih, dvočlanih imena istarskih gradova. Da je Radin htio, mogao je Kalmetu uz prijetnju »dugoročnih posljedica« pridobiti i za drugačiji postupak, onakav kakav se danas u zakonima primjenjuje pri imenovanju Zatvora u Puli.

U Republici Hrvatskoj imamo danas, dakle, sljedeću situaciju: kršenjem manjinskih i ljudskih prava smatra se ako se na hrvatskim autocestama – izvan granica grada Pule kao jedinice lokalne samouprave – grad Pula zove samo *Pulom*, a ne ujedno i *Polom*. A to unatoč činjenici da u tom gradu talijanska manjina čini manje od 5 posto stanovništva prema popisu iz 2001. godine i da *Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina* (NN 155/2002, čl. 12, st. 1) omogućuje ostvarivanje ravnopravne službene uporabe jezika i pisma nacionalnih manjina »na području

¹⁵ <http://www.glasistre.hr/istra/vijest/212086>. Pristupljeno 10.II.2012.

jedinice lokalne samouprave kada pripadnici pojedine nacionalne manjine čine najmanje trećinu stanovnika takve jedinice«.¹⁶

Hrvatski vladajući političari vrlo su eksplicitno zakonski regulirali jezična prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. U najnovije vrijeme počeli su zakonski regulirati i prava Hrvatima »razumljivih jezika«. No ujedno uporno odbijaju zakonski eksplicitirati prava hrvatskoga kao službenoga ili državnoga jezika RH. Kada bi se i njegova prava zakonski transparentno na jednom mjestu točno opisala i odredila, hrvatskim jezikom (imena su njegov sastavni dio) ne bi se više moglo tako lako trgovati, a bilo bi i manje zbuđenosti poput one koja nastaje s imenom zatvora u »Puli-Pola«.

Hrvatskoj je potreban i (pod)zakonski tekst u kojem bi bili popisani toponimi na hrvatskom jeziku i na manjinskim (službenim) jezicima. Takav tekst još ne postoji, no predradnjama je udaren prvi temelj u prosincu 2011. godine objavom prve inačice *Registra geografskih imena nacionalnih manjina Republike Hrvatske* koji se izrađuje u Državnoj geodetskoj upravi. U tom se registru ne miješaju hrvatska zemljopisna imena s imenima na jezicima nacionalnih manjina. Bitan poticaj u tom smjeru dalo je i Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika time što je na svojoj 23. sjednici 4. prosinca 2008. odlučilo predložiti Vladi RH osnivanje stručnoga tijela za službeno normiranje zemljopisnih imena.¹⁷ Iako je prijedlog Vijeća za normu bio opravdan, do danas nije realiziran.

¹⁶ U Autonomnoj pokrajini Bocen – Južni Tirol, koja je 1919. godine pripala Italiji, danas oko 70 posto pučanstva govori njemačkim jezikom kao materinskim. Njemački jezik u toj je pokrajini pored talijanskoga (regionalni) službeni jezik. Iako je u Južnom Tirolu svugdje postavljena dvojezična prometna signalizacija (ponegdje i trojezična) koja uključuje njemačke toponime (uglavnom) iza talijanskih, zakonski su ondje pravovaljani još uvijek samo talijanski toponimi koje je 1923. godine u sklopu nasilne talijanizacije južnoga Tirola odredio Ettore Tolomei, istaknuti talijanski fašist. S obzirom na to vjerojatno nije slučajno da je Furio Radin za Istru tražio ozakonjenje talijanskih toponima kao cjeline s hrvatskim toponimima upravo na razini *Zakona o područjima županija...*

Rasprave oko slovenskih imena naselja na ulazu i izlazu naselja sa slovenskom manjinom u Austriji trajale su više desetljeća, a završavaju, čini se, u najnovije vrijeme donošenjem zakonske regulacije u kojoj su popisana dvojezična naselja i njihova imena, i to tako da ne dolazi do miješanja imena, već da su imena na manjinskom jeziku jasno razlučena od njemačkih imena, uz konkretno navođenje kojemu jeziku pripada koje ime.

¹⁷ Da je takvo tijelo potrebno i za službena imena naselja, razvidno je kada se uzmu u obzir razilaženja u postojećim službenim popisima, usp. knjigu Martine Grčević *Imena hrvatskih naselja*,

Sinkronizacija inojezičnih filmova

Prijedlog *Zakona o javnoj uporabi hrvatskoga jezika* Hrvatskih laburista predviđa prevodenje ili titlanje svih inojezičnih sadržaja koji se izvođe u RH, ako prethodno nije pribavljeno dopuštenje o izuzeću. Na tu se činjenicu osvrnula ministrica kulture Andreja Zlatar u emisiji *Otvoreno* 25. siječnja 2012. god., koja je bila posvećena pitanju treba li titlati srpske filmove. Ministrica je, govoreći u širem kontekstu, podržala daljnju sinkronizaciju stranih filmova namijenjenih djeci, no glede sinkronizacije drugih filmskih materijala izjasnila se da bi to značilo »apsolutno uništavati umjetnički integritet djela, i znači još nešto, zatvarati jednu zemlju u njezine kulturalne i mentalne granice, u vremenu koje se sasvim drugačije postavlja.«¹⁸. Voditeljica emisije *Otvoreno* nadodala je da se »potpuno mogu složiti o sinhronizaciji.«

Drugi sudionici u raspravi nisu se izjašnjavali o sinkronizaciji, već su se prešutno složili s ministricom i voditeljicom emisije i nastavili razgovor o tom treba li titlati srpske filmove ili ne, što su otvorili Vijeće za elektroničke medije i RTL u sukobu zbog nekih sasvim drugih razloga. Na taj je način pitanje sinkronizacije u emisiji HTV-a zatvoreno, a da zapravo nije ni otvoreno.

Nitko se tom prigodom nije upitao kakva je praksa glede sinkronizacije i titlanja u zemljama EU-a. U Italiji, Austriji, Njemačkoj, Francuskoj, Španjolskoj, Češkoj, Slovačkoj, Mađarskoj i Latviji strani filmovi i serijali u pravilu se sinkroniziraju na nacionalne jezike, a tako je i u mnogim drugim zemljama, npr. u Švicarskoj. U Poljskoj se relativno često koristi i poseban tip sinkronizacije koji možemo nazvati zvučnim titlanjem. U Bugarskoj je sinkronizacija u prodoru, tako da danas su-postoji s titlanjem. Ukrajina je 2006. godine donijela propis kojim se naređuje sinkronizacija ili titlanje inojezičnih filmova. U Rusiji je sasvim normalno da se inojezični filmovi sinkroniziraju. Kolega Artur Bagda-

Rijeka, 2008., str. 13.–21. Prvi je temeljni problem glede službenih imena naselja u Hrvatskoj taj da zakonski nije dovoljno transparentno definirana procedura za njihovo imenovanje i preimenovanje. Procedura koja se u praksi provodi, dobrim se dijelom temelji na zakonima bivše jugoslavenske države. Da bi hrvatske zakone u tim točkama trebalo uskladiti prema suvremenim potrebama RH, pokazuje zakonodavstvo drugih država, usp. članak Martine Grčević »Promjena imena naselja u Republici Slovačkoj«, *Folia onomastica Croatica* 19 (2010), str. 97.–116.

¹⁸ Usp. 13.45 minutu u snimci emisije na mrežnoj adresi <http://www.youtube.com/watch?v=cKMBf-oacy0>.

sarov iz Moskve upozorio me je na to da u Rusiji djeluje oko 100 državnih i 150 privatnih dalekovidnica s vlastitim programima, od kojih su mnoge regionalne, pa je situacija pomalo i nepregledna, no da se strani filmovi na državnim dalekovidnicama uglavnom sinkroniziraju. Danas je to većim dijelom prava sinkronizacija, dok se u starijim filmovima, slično kao u drugim zemljama istočne Europe, tu i tamo javlja zvučno titlanje, posebice u starijim filmovima. Uzgred rečeno, u Rusiji ne prevladavaju holywoodski filmovi kao u nas, već oni iz vlastite produkcije, pa odluka između sinkronizacije ili titlanja nije toliko važna kao u nas.

Koje su prednosti sinkronizacije? Ima ih nekoliko. Jezična kultura govorenoga nacionalnoga jezika njeguje se sinkronizacijom u svim svojim pojavnostima, od standardnoga do slengovskoga lika. Prosječni se gledatelj ne mora naprezati čitajući titlove, nerijetko gubeći pritom cjelovitost filmskoga i umjetničkoga doživljaja. Glumcima, spikerima i prevoditeljima otvaraju se sinkronizacijom mogućnost stalnoga zaposlenja ili dodatnih prihoda, koji bi osobito dobro došli umirovljenim glumačkim prvacima koji životare u bijednim uvjetima.

Sinkronizacije nema ili je rijetka u skandinavskim zemljama, zatim u Portugalu, Nizozemskoj, Belgiji i Velikoj Britaniji. Belgija je poseban slučaj jer ima tri službena jezika (francuski, nizozemski i njemački). Skandinavske su zemlje također poseban slučaj što pokazuje činjenica da Švedska od 2009. godine ima jezični zakon koji služi revitalizaciji švedskoga jezika u znanosti i kulturi. Velika Britanija poseban je slučaj zato što je golema većina filmske produkcije koja se ondje emitira, na engleskom jeziku, jeziku Velike Britanije.

Dakle, u Europi i posebice u Europskoj Uniji strani se filmovi velikom većinom sinkroniziraju. Dok je i u većem dijelu Europe izvan Europske Unije to tako, drugačija pravila vrijede za Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Makedoniju, Sloveniju, Albaniju i Tursku.

Rasprava o sinkronizaciji i titlanju stranih filmova pokazuje da se zakonskim propisima ne mogu riješiti svi jezični prijevori i problemi. Naše vrijednosne sklopove, ukuse i navike nikakvi zakoni mijenjati ne mogu – ako ih sami promijeniti ne želimo.

Vrijednosna pravila koja vrijede i prevladavaju u Europi, u Hrvatskoj se deklariraju i doživljavaju kao uništavanje umjetničkoga integriteta djela, kao malograđansko nacionalističko cjepidlačenje i samozatvara-

nje, a ne vidi se da je riječ o jednoj svugdje oko nas, osim na Balkanu, normalnoj i uobičajenoj pojavi. S obzirom na to treba i ovdje ponoviti nešto što je nedavno napisao Đuro Vidmarović i zamoliti sve čitatelje da se nad njegovim riječima duboko zamisle:

»Eto, tko može kazati kako je nakon EU referendumu Hrvatska izašla iz Zapadnog Balkana, odnosno 'Regiona'? Bivša ministrica prosvjete, prof. Ljilja Vokić, jednom je citirala izreku: Ja iz Bosne ikad – Bosna iz mene nikad. Balkan nije samo zemljopisni pojam. To je, prije svega, sintagma koja određuje stanje svijesti, mentalni sklop, etiku... Zar će netko tko je po mentalnome sklopu Balkanac to prestati biti nakon ulaska u EU? Kaj god.«¹⁹

Konkretno glede sinkronizacije trebali bismo se približiti kulturnim vrijednostima u Europi i početi sinkronizirati i one filmove koji su namijenjeni starijoj djeci, a ne samo mlađoj za koje se filmovi danas u Hrvatskoj titlaju. Sinkronizaciju treba uvoditi postupno i za druge uzraste, s ciljem da na državnoj televiziji u neko dogledno vrijeme imamo 50% sinkroniziranih, a 50% titlanih stranih filmova. S takvim kompromisnim omjerom sinkronizacije bili bi zadovoljni svi. U takvoj, normalnoj situaciji, ne bi bio problem emitirati pokoji srpski film koji nije sinkroniziran i koji je titlan samo djelomično, onda kada to hrvatskomu gledatelju zaista treba, a ne da služi za stvaranje političkih skandala.

»Tražili su da pristanemo na priču o jednom jeziku...«

Krajem prošle godine bosanskohercegovačka veleposlanstva Republike Austrije, Švicarske i njemački Goethe Institut za Bosnu i Hercegovinu izdali su zbornik radova pod naslovom *Jezička/e politika/e u Bosni i Hercegovini i njemačkom govornom području... Izdanje na bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku* (Sarajevo, »novembar 2011.«). Predgovor tomu zborniku potpisuju austrijski i švicarski veleposlanici i ravnateljica njemačkoga Goethe-Instituta. U zborniku su objavili radove s istoimene konferencije koju su organizirali u ožujku 2011. godine u Sarajevu. Prema iskazu u predgovoru, cilj konferencije bio je da se »predstavi jezičko područje Bosne i Hercegovine, uz istovremeno poređenje sa njemačkim

¹⁹ <http://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/dvidmarovic/10506-zapadni-balkan-ostaje.html> Pristupljeno 10.II.2012.

govornim područjem.« Srpski jezikoslovac Drago Tešanović, koji je sudjelovao u radu skupa, svoj tekst u zborniku zaključuje tvrdnjom da »u ovom vremenskom intervalu Goethe institut, sa sjedištem u Sarajevu, pokreće nove ideje o zajedničkom jeziku na prostoru gdje je nedavno funkcionisao srpskohrvatski jezik. Sta će biti od navedene ideje vrijeme će pokazati.« (str. 59.). Za medije je Tešanović nakon skupa izjavio da su »oni.« od nas tražili da mi pristanemo na priču o jednom jeziku, a da će političari ostalo utvrditi.«²⁰

Profesorica Mirjana Vlajisavljević, također iz Banja Luke, za medije je izjavila kako je skup u Sarajevu za cilj imao »pokušaj stvaranja jednog jezika na prostoru bivše Jugoslavije.«²¹ Snježana Kordić pak je u svojem prilogu u Zborniku napisala: »Nas već šesnaest godina dijeli od rata, i bilo bi vrijeme da se može izustiti ime zajedničkog jezika. A predmet u školama bi se mogao zvati ili 'srpskohrvatski jezik' ili 'jezik i književnost' ili 'jezik nastave'« (str. 64.). Dakle, Snježana Kordić je ustrajna: »srpskohrvatski« službeno može, a »hrvatski« ne može.

Aktivnosti bosanskohercegovačkih veleposlanstava Austrije i Švicarske te njemačkoga Goethe-Instituta u Sarajevu vjerojatno su u korelaciji s razmjenom jezikoslovaca-normativista na srednjojužnoslavenskom prostoru. Crnogorska vlada vjerojatno ne bi bez suglasnosti relevantnoga dijela međunarodne zajednice ponudila jezikoslovcima kroatistima iz Hrvatske da budu suautori crnogorskih normativnih djela, čije je prihvaćanje takve suradnje kod jednoga dijela Crnogoraca izazvalo ogorčene reakcije. Pokušaja (za sada neuspjelih) usmjerenih prema istomu cilju bilo je i u Hrvatskoj. Paralele su prepoznatljive i u BiH, gdje se, kao u Kallayevu vrijeme u 19. stoljeću, gura koncepcija zajedničkoga jezika.

Njemački jezikoslovac i kroatist Leopold Auburger napisao je za časopis *Filologija* (2011, br. 56., str. 1.–21.)²² da se u novije vrijeme izvan hrvatske jezične zajednice i protiv ustavne odredbe o službenom jeziku Republike Hrvatske stvara novi BHS unitarizam. Smatra da je to prije svega sastavnica EU-ova plana krojenja područja tzv. »Zapadnoga Balkana« s Hrvatskom kao podređenom pokrajinom u njemu. Auburger

²⁰ <http://www.bitno.ba/vijesti/kultura/stranci-traze-samo-jedan-jezik-u-bih>. Pristupljeno 10.II.2012.

²¹ <http://www.bitno.ba/vijesti/kultura/stranci-traze-samo-jedan-jezik-u-bih>. Pristupljeno 10.II.2012.

²² http://hrcaak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=6092. Pristupljeno 10.II.2012.

upozorava da »hrvatska jezična zajednica žurno mora naći puteve da politički učinkovito pobije taj novi unitarizam.«

Sljedeći citat iz članka Ivana Šarčevića »Nesposobni za krivnju – sposobni za 'praštanje'« (Svjetlo riječi, 2012., 30:347, Sarajevo, str. 4.–5., 79.) daje dodatnu informaciju o političkoj igri o jugosferi putem »integriranja« BiH pod hegemonijom Republike Srpske – Republike Srbije i pod pokroviteljstvom EU-a:

»Sve što se događalo 9. siječnja na proslavi dvadesetogodišnjice srpskog entiteta u BiH – govori, priredbe, liturgije i parade – imalo je za cilj da laž proglaši istinom, hipokriziju maskira obredima i ordenjem, odgovornost za zločine opravda povijesnom i metafizičkom nužnošću. U tom pozorištu fatalizma, slično glavnom lutkaru, sve konce je povlačio predsjednik – M. Dodik. On je tumačio kako je MKMV (miloševićevsko-karadžićevsko-mладиćevsko vojvodstvo) u BiH 'historijska potreba i izraz legitimne volje srpskoga naroda'; u njega je ugrađena vjekovna borba protiv tiranije i zla, protiv fašizma i rasizma' i poželio je da MKMV traje 'koliko je trajao san o slobodi'. Njemu su se, između ostalih, pridružili predsjednik Republike Srbije, Boris Tadić, obmanjivač konsenzusom i pomirenjem među narodima i državama a kojeg demantiraju postupci, te neizostavni putujući režiser svesrpske folklorne kulture Emir (Nemanja) Kusturica koji misli da će se promjenom imena izjednačiti s Ivom – Ivom Andrićem.«

Zaključno, ponašanje bosanskohercegovačkih veleposlanstava Austrije i Švicarske te njemačkoga Goethe-Instituta u Sarajevu, o kojem govore M. Vlajisavljević i D. Tešanović, svakako nije prihvatljivo. Otvoreno miješanje u pitanja kojih se veleposlanstava stranih država inače ne tiču, pokazuje u kojoj se mjeri intenzivirao sukob oko daljnjih razvoja na ovim prostorima i koju stranu zastupa jedan moćni dio međunarodne zajednice. Hrvatska »autonomistička« normativna tradicija, koja se spominje na početku ovoga teksta, takve inozemne podrške nikada nije imala. Dodatna jezična zakonodavna regulacija u RH potrebna nam je stoga i zbog izravnoga, neprimjerenoga upletanja stranih država (među njima su i članice EU-a!) u jezične politike na prostorima koji obuhvaćaju i Republiku Hrvatsku. Ta upletanja nisu u skladu s činjenicom da je hrvatski jezik tijekom prepristupnih pregovora s EU-om 2010. godine prihvaćen kao budući službeni jezik EU-a i da je na zahtjev Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Hrvatskoga zavoda za norme, Narodne biblioteke Srbije i Instituta za standardizaciju Srbije upravo međunarod-

no tijelo za norme – ISO Registration Authority u Washingtonu – prihvatilo 2008. godine u popisu jezika ISO 639-2 *razdvajanje* hrvatskoga, srpskoga i bošnjačkoga.²³

Zaključak

Potvrđeno priznanje hrvatskoga kao službenoga jezika u EU i odluka međunarodnoga tijela za norme ISO Registration Authority dva su međunarodno relevantna čina koji pokazuju da tijela i institucije Republike Hrvatske mogu voditi pozitivnu eksplicitnu jezičnu politiku prema hrvatskomu jeziku. Međutim, nema relevantnih pokazatelja da se i u Republici Hrvatskoj provodi osmišljena eksplisna institucionalna jezična politika u korist jezika koji je Ustavom RH propisan kao službeni. Štoviše, uočljiv je negativan odnos prema instrumentima koji bi mogli poslužiti za vođenje takve politike. To se, konkretno, očituje u ukidanju Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika, u odbacivanju prijedloga Hrvatskih laburista da se hrvatskomu jeziku zakonski reguliraju prava, zatim u pristupu sinkronizaciji stranih filmova na državnoj televiziji, u odnosu prema hrvatskim istarskim toponimima u *Zakonu o području županija*, itd.

Iako u prijedlogu *Zakona* Hrvatskih laburista iz 2012. godine nisu bile usvojene primjedbe Vlade iz 2010. godine, pa ni one koje je svakako trebalo usvojiti, nova je vlast mogla s prijedlogom Hrvatskih laburista postupiti sasvim drugačije nego što je postupila stara vlast. Mogla je podržati i potaknuti saborsku i javnu raspravu s ciljem dorade postojećega prijedloga i njegova konačnoga usvajanja. Nova vlast mogla je tako pokazati da društveno odgovornu skrb o službenom jeziku RH može uspješno voditi hrvatska »ljeвица«, što bi i bio red nakon teških propusta i neodgovornosti »desnice«. Međutim, umjesto da iskoristi priliku i da podrži »lijevo« orijentiranu stranku Hrvatskih laburista, nova je »lijeva« vlast nastavila provoditi jezičnu politiku stare »desne« vlasti, koju je u negativnom obliku dodatno zaoštrila ukidanjem Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika i stručno gledano besmislenom promjenom imena svojih dvaju ministarstava. Hrvatsko *Ministarstvo zdravstva*

²³ Na razini ISO 639-3 *macrolanguages* postoji u ISO klasifikaciji i dalje »srpsko-hrvatski« pod oznakom »hbs« dok, znakovito je, ne postoji makrojezik koji bi objedinjavao npr. urški i hindski. To ostavlja stanovit prostor za manipulacije s pomoću norme ISO u budućnosti.

postalo je tako *Ministarstvo zdravlja*, točno onako kako se dotično ministarstvo zove i u Srbiji.

Ako želimo da Republika Hrvatska ima instrumente za vođenje pozitivne i jasno definirane institucionalne jezične politike prema hrvatskomu kao svojem službenom i državnom jeziku, potrebno joj je: 1) primjereno zakonodavstvo koje će sprječavati devijacije tipa »Pula-Pola«; 2) nezavisno Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika koje će okupljati stručnjake iz relevantnih hrvatskih institucija. Samo takvo tijelo može glede normativnih i jezičnopolitičkih smjernica u RH biti ključno i krovno. Stoga bi bilo primjereno da se razmotri i usvoji prijedlog Razreda za filološke znanosti HAZU o povlačenju odluke o ukidanju dosadašnjeg Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika..

Pored toga što je Hrvatima zaista potrebno Vijeće za normu, potreban im je i jezični zakon. On ne bi bio usmjeren protiv jezične inačnosti, protiv jezične slobode, protiv jezičnih pogrješaka ili neznanja, već bi hrvatskomu jeziku u hrvatskoj državi trajno osiguravao ona prava koja ima većina ostalih zasebnih europskih jezika u svojim državama.

Aktivnosti i zalaganja Goethe-Instituta u Sarajevu i spomenutih dvaju veleposlanstava zorno pokazuju da se svugdje oko nas provode jezične politike, da se može bitno i u našim redovima traže partneri za provođenje tuđih jezičnopolitičkih interesa, onda sve kad bismo i htjeli ne bismo mogli postati oaza u kojoj ćemo bez kormilara mirno i neometano jezično plutati onako kako nas valovi i vjetrovi nose.

Četiri crna scenarija o budućnosti hrvatskoga jezika (i razlozi zašto oni nisu vjerojatni)

Ranko Matasović

Scenarij prvi. Nakon duge rasprave, Sabor odlučuje donijeti zakon o hrvatskom jeziku. Zakonom se određuje da u javnoj uporabi u Republici Hrvatskoj smije biti samo standardni hrvatski jezik, onemogućuje se poslodavcima da traže od zaposlenika da na radnom mjestu govore engleski, a sveučilišna predavanja i obrane doktorskih radova na engleskom jeziku strogo se ograničuju. Međutim, čim je donesen, zakon potiče snažnu reakciju velikoga dijela javnosti. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu skupina lingvista i aktivista proglašava zakon »fašističkim« i organizira velike demonstracije na Markovu trgu pod parolama »Jezik pripada nama, a ne vama« i »Pustite narod da govori kako oče«. Mediji, oduševljeni aktivizmom i elanom mladih demonstranata, daju podršku prosvjedima, bojeći se i da će zbog novoga zakona morati više pozornosti posvetiti jezičnoj kulturi svojih voditelja i novinara. Oglašuje se i povjerenik za proširenje Europske unije, koji izražava zabrinutost zbog »autoritarnih tendencija« u Hrvatskoj. U nizu stranih tiskovina pojavljuju se članci koji spominju »buđenje duhova prošlosti na zapadnom Balkanu« i podsjećaju na »purističko ludilo u NDH i jezičnu represiju devedesetih«. Zbog svega toga, Vlada zakon ubrzo povlači i sve ostaje kao i prije.

Scenarij drugi. Nakon duge rasprave, Sabor odbacuje prijedlog zakona o hrvatskom jeziku. Zbog nedostatka zakonske regulative, engleski jezik sve se više čuje u medijima i u učionicama hrvatskih sveučilišta. Istovremeno, mladi znanstvenici zanemaruju vlastiti jezik i pišu doktore na engleskome, a na radnim mjestima strani menadžeri, predstavnici krupnoga kapitala, zlostavljaju hrvatske radnike prijeteci im otkazima ako ne govore engleski. Na koncu, zbog bombardiranja anglicizmima u